

ütleb meile woolawa silmapisaratega: „Mitmeid suureaid, nende hulgas ka müssugusid, kes oma suure wagaduse pärast tutawab olid, olen ma oma ammeti kohuse järel palve ja püha õhtusööma annetega siit ilmast saatnud; aga ial veel ei näinud mina üht nii südantmurdliku ja ühtlase suurekombeliku riosti-usu wöbitu surma üle.“ Üks teine neist Keisri surma juures olijatest lisas peale: „Kui wöimalik oleks olnud, mõne tunni eest üht inimest Tema lambrisse via, kes ial Jumala ja tema ettevaatuse peale ei olnud uskund, ka se oleks kui kristlane sealts äraläinud.“

Meie ei taha ommetegi seisma jäädva nende ees läilide ja sündind aejade juutes üksi, kelleks Keiser Nikolai hingे ettevõtmiste ja liikumisevõhjuse puhtus Tema elu viimastes päärwades ja tundides nii selgest ennast peegeldas. Veel troostitilam on meile teadav, meie lugejatele aga ja kõigile isamaa liikmedelle näidata, kuda Tema sees sesugused tundmused, sesugune hinge puhtus igal aaval nisamasugused olid olnud. Sellele töötenduseks saago sun lühidelt mõnda Tema viimsest seadusest kuulutud, keslest ülemal nimetasime.

Se viimne seadus on hakatusest tunni otsani veel **1844** aastal Keisri oma lääga kirjutatud ja **4** aastat Mai kuul, taewaminemise pääwal, kuda Tema ise kirja lövetusel, oma allakirjutuse al tähendab. Ühtlase on seal tähdatud, et Tema, ehk se kül-

wiimse seaduse eestkiri (Concept) on, siiski „palub“ fölik selle paberi sõnade järele täita, kui Tema mitte enam ei peaks joudma ühte publikirja walmistada. Seda wiimist seadust lugedes, jäame kahewahele, mis eram neis iga sõnas awoldatud, ehk paremine üteldud hingavates tundmuistes tuleb imestada: kas suguisa kõigisse ühiskudesje abikaasa ja laste põlve sisseminevad õrna eesmurekandmist, ehk leegitsewa armatustiisa maa ja selle auu peale, ehk wiimaks kristliku alandust ja kõrgust.

Peale seda kui Keiser oma „wiimised soovimised“ kristlikul kõmbel „Isa, pota ja püha waimu nimel“ alustanud, tuleb Ta pikemalt:

„**Gel 21** mai Juunil **1831** aastal kirjutasin mina, „Koolera töbe hakatusel, kirelt minu wiimised soovimised. Ommetegi ei ole mitte üksnes helde Jumala meele pärast olnud, fölik Meie selle aastat suguvõsa elusse jätkka, waid on Tema õnnistuse läbi veel rohke pealelašwamine tulnud. Need õnnelikud juhtumised tahtwad osalikust muudmisi minu algomistes linnituutes, mispärast tarvislikust orwan, järeltulevas minu wiimised soovimised ülespanna.“

Viimse seaduse I. lük on täielikul seespectusel. Selle päralt, kes fölige nüüd Jumalas hingawa Keisri elu aaval Tema südames eismest paika finnipidas, riigivalitseja kohusetruuse föriwas Venemaa waasta. Pärast seda kui Tema föiki liikumata, Keiserina Aleksandra Wodorowna pärismoma nimetand,